

Taantuma ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu pankkialalla: eurooppalainen näkökulma

Tiivistelmä

Johdanto

Pankkialalla on maailmanlaajuisesti suurin talouskriisi ainakin 70 vuoteen. Kriisillä on ollut voimakas vaikutus pankkialaan, joka on jo kokenut merkittäviä muutoksia edeltäneinä 30 vuotena. Globalisaatioprosessien ja teknisen kehityksen aikaansaamat maailmantalouden rakennemuutokset ovat aiheuttaneet kansainvälisiä muutoksia pankkijärjestelmään. Tämän maailmanlaajuisen kehityksen lisäksi Euroopan pankkijärjestelmä on kohdannut Euroopan integraatioprosessista ja yhtenäismarkkinoiden luomisesta johtuvia haasteita. Euroopan pankit mukauttavat strategioitaan voidakseen kilpailla laajemmilla markkinoilla, ne kävivät läpi merkittäviä fuusio- ja yritysostoprosesseja, monipuolistivat tuotteitaan ja hyödynsivät teknisiä muutoksia. Pankkialan kehitys johti vastakkaisiin suuntauksiin alan työllisyyden dynamiikassa koko Euroopassa. Työllisyys kasvoi keskimäärin 6,5 prosenttia vuosina 2004–2008. Vaikka työllisyysaste kasvoi merkittävästi monissa uusissa jäsenvaltioissa (erityisesti Bulgariassa, Latviassa, Liettuassa, Romaniassa ja Virossa), muissa maissa rahoituslaitosten työpaikat vähenivät, kuten esimerkiksi Saksan pankkialalla, jossa menetettiin yli 26 000 työpaikkaa samalla aikavälillä. Vuoden 2008 jälkeen talouskriisin vaikutukset pankkialaan ovat tasoittuneet Euroopan maiden välillä.

Taustaa

Vaikka kriisillä on ollut erilainen vaikutus raportissa analysoituihin yhdeksään jäsenvaltioon (Alankomaihin, Espanjaan, Italiaan, Ranskaan, Ruotsiin, Saksaan, Unkariin, Viroon ja Yhdistyneeseen kuningaskuntaan), kansallisten hallitusten toiminta on ollut melko samanlaista. Kaikki hallitukset ovat pyrkineet lisäämään kuluttajien ja sijoittajien luottamusta ja varmistamaan likviditeetin takuurahastojen avulla tai myöntämällä

edullisia luottoja pankeille. Kriisistä eniten kärsineissä maissa, kuten Unkarissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa sekä joidenkin Alankomaiden pankkien kohdalla, hallitukset ottivat käyttöön avustusjärjestelmän, jonka avulla valtio ryhtyi vastaamaan pankeista joko kokonaan tai osittain.

Seuraavina vuosina on odotettavissa, että kahtena viime vuosikymmenenä kehittyneet pääasialliset rakennesuuntaukset jatkuvat. Tämä merkitsee etenkin uusia fuusioita ja yritysostoja, kehittyneiden talouksien rakennemuutosprosesseja ja laajentumista Itä-Euroopassa. Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) mukaan Lehman Brothersin romahtamisen ja sitä seuranneen talouskriisin jälkeen valtion joukkovelkakirjamarkkinoiden viimeaikaisempi volatiliiteetti on kuitenkin tuonut selkeämmin esille Euroopan pankkialan heikkoudet. Etenkin euroalueella se, että pankit omistavat valtion arvopapereita, liittyy valtion ja rahoitusalan riskit tiiviisti yhteen, mikä rajoittaa joidenkin laitosten kohdalla pankkien välistä luotonantoa. Nämä tekijät lisäävät huolta luottolaman syntymisestä. Eurooppalaisille pankeille tehdyt stressitestit osoittavat, mitä toimenpiteitä olisi mahdollisesti syytä toteuttaa, ja IMF:n ja Euroopan pankkifoorumin EBF:n mukaan alaa on seuraavaksi vahvistettava muuttamalla riskipankkien rakennetta ja pääomittamalla niitä sekä lisäämällä uudelleen luottamusta koko järjestelmään.

Keskeiset havainnot

Kriisi on koskettanut erityisesti Unkarin ja Yhdistyneen kuningaskunnan pankkialan kannattavuutta ja työllisyyttä. Vaikutus on ollut kohtuullinen suurimmassa osassa raportissa analysoituja maita. Alankomaissa, Ranskassa, Ruotsissa, Saksassa ja Virossa kriisin vaikutus vaihteli yksittäisten pankkien

erityispiirteiden mukaan. Näissä maissa tulos ja salkun laatu heikkenivät sekä työpaikat vähenivät ainoastaan joidenkin pankkien kohdalla, kun taas joihinkin pankkeihin kriisillä ei ollut merkittävää vaikutusta. Ruotsissa talous kääntyi jyrkkään laskuun, mistä oli seurauksena taantuma. Vakavia luottotappioita esiintyi kuitenkin muissa maissa, joissa ruotsalaiset pankit toimivat. Swedbankiin ja SEBiin kohdistui eniten riskejä Baltian maissa, joita taloudellinen taantuma kosketti hyvin voimakkaasti. Espanjassa ja Italiassa talouskriisillä ei ollut lähestulkoon lainkaan vaikutusta pankkialaan.

Alan ja yritysten vuoropuhelu osoittautui hyödylliseksi ammattiyhdistysten ja työnantajien välisissä suhteissa ilmenneen kriisin aiheuttamien ongelmien selvittämisessä. Muutoksia on käsitelty laajasti työehtosopimusneuvotteluissa niin alan kuin yritystenkin tasolla. Pääasioina käsiteltiin työpaikkojen turvaamista koskevia toimenpiteitä, muutosprosessien vaikutusta työllisyyteen ja työvoimakustannusten vähentämistä. Useimmissa tapauksissa kustannusten vähentämisen strategioita olivat työn tehostaminen ja palkanalennukset. Nämä toimenpiteet muuttivat alan perinteisiä erityispiirteitä kuten hyvää palkkausta, työolosuhteita ja työehtoja.

Vaikka työehtosopimusneuvottelut vaikeutuivat, ne osoittautuivat tärkeäksi tekijäksi kriisin sosiaalisten vaikutusten sääntelyssä. Joissakin tapauksissa on myös voitu hyödyntää neuvotteluja innovatiivisesti, kuten saksalaisessa tutkimuksessa, jossa esitettiin tarve säädellä tuotteiden myymisen ja asiakkaiden neuvonnan eri puolia ainakin epäsuorasti osana alakohtaisia työehtosopimusneuvotteluja. Työehtosopimusneuvottelujärjestelmille oli ominaisia koordinointi alan ja hajautetun tason välillä (kuten todettiin Espanjassa, Italiassa, Ranskassa ja Ruotsissa sekä jossain määrin Alankomaissa ja Saksassa), mikä vaikuttaa jokseenkin tehokkaalta mallilta.

Työmarkkinasuhteet

Kriisillä ei ole ollut yleisesti ottaen vaikutusta työmarkkinasuhteiden laatuun, sillä ne ovat säilyneet rakenteeltaan ja mekanismiltaan periaatteessa muuttumattomina. Alan ja yritysten vuoropuhelu osoittautui hyödylliseksi kriisin aiheuttamia vaikeuksia käsiteltäessä. On mielenkiintoista havaita, että Unkarin ja Yhdistyneen kuningaskunnan kohdalla työmarkkinasuhteet ovat yritysten tasolla tulleet entistä tärkeämmiksi viime vuosina.

Ammattiyhdistysten välisen kilpailun lisääntyminen on vaikuttanut erilaisiin kansallisiin järjestelmiin. Vähäiset resurssit ja pienempi liikkumavara ovat aiheuttaneet erilaisia reaktioita erityisesti ammattiyhdistyksissä. Tästä on tuloksena muun muassa se, että sopimuksia allekirjoittavat vain jotkin ammattiyhdistykset, mahdollisesti vieläpä työntekijöiden vähemmistöä edustavat ammattiyhdistykset. Tällaiset erilliset sopimukset osoittavat puutteellista sääntelyä työehtosopimusneuvotteluihin osallistuvien toimijoiden edustavuuden arvioinnissa.

Toinen tärkeä suuntaus yritysten tasolla tarkasteltavissa työmarkkinasuhteissa on keskittämisen prosessi. Työmarkkinasuhteiden keskittämisen varsinaisena tavoitteena on säästää aikaa ja kustannuksia ja lisätä näin tehokkuutta. Nämä tavoitteet voivat kuitenkin olla ristiriidassa saavutettujen ammattiyhdistysten ja työmarkkinoiden demokratian muotojen kanssa. Tämän vuoksi paikalliset ammattiyhdistysten alaosastot valittavat siitä, että työpaikkatason työntekijöiden edustajat jäävät aina vain enemmän tiedotus- ja kuulemismenettelyjen ulkopuolelle.

Euroopan tasolla tarkasteltuina työmarkkinasuhteilla ei vaikuttanut olevan suurta merkitystä kriisin seurausten käsittelyssä alan ja yritysten tasolla. Yksi työmarkkinasuhteiden suurimmista tulevaisuuden haasteista on Euroopan tasolla toteutettavien muutosprosessien tehokkaamman sääntelyn tarve. Samalla kun muutosprosessien odotetaan jatkuvan etenkin suurissa pankkiryhmissä, tiedotus- ja kuulemisprosessien on kehityttävä edelleen Euroopan tasolla.

Todellisena haasteena on kuitenkin sellaisten ennakoivien strategioiden kehittäminen ja toteuttaminen, joissa muutokset otetaan huomioon. Tässä yhteydessä kansainväliset kehyssovitukset voivat olla hyödyllinen väline. Samalla kun suuret pankit ajavat kansainvälisiä henkilöstö- ja liiketoimintastrategioita, yhä useammat yritykset voisivat olla kiinnostuneita kansainvälisten vuoropuhelun rakenteiden luomisesta helpottaakseen kansainvälisten periaatteiden toteuttamista esimerkiksi sellaisilla alueilla kuin monimuotoisuuden hallinta, osaamisen kehittäminen ja suorituksen arviointi.

Lisätietoja

Taantuma ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu pankkialalla: eurooppalainen näkökulma raportti on saatavissa osoitteessa <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1164.htm>

Lisätietoja saa ottamalla yhteyttä seuraavaan henkilöön: Carlos Vacas Soriano, tutkimusvirkailija, cva@eurofound.europa.eu